

Kupiškėnai – savito dvasinio paveldo puoselėtojai ir skeidėjai

Kupiškio kultūros centro etninės kultūros skyriaus vadovė
Alma Pustovaitienė 2018 m. gegužės 25 d. Kupiškis

SUTARTINIŲ TRADICIJA

- IŠTAKOS: Sėlių genties dvasinis paveldas; 20 a. Kupiškio krašte sutartinės užrašytos, tyrinėtos ir publikuotos suomių tautosakininko **A. R. Niemio**, lietuvių tautosakininkų – **S. Paliulio**, **A. Sabaliausko**, **Z. Slaviūno**.
- TEŠĖJAI: **M., S., E. Glemžaitės, L. Totorytė Daukšienė, A. Totorytė Pustovaitienė** ir folk. a. „Kupkėmis“, **D. Palionienė** ir folkloro ir paveldosaugos kolektyvas „Jaunimo Ramuva“.
- INSTRUMENTINĖS SUTARTINĖS: 20 a. Kupiškio krašte užrašytos **A. Sabaliausko, S. Paliulio** (populiariausios, įamžinusios vietovardžius: skudučių „**Bakšėnų untyta**“, „**Likalaukių kata**“, ragų ir daudyčių - „**Dijūta, kolnali**“.
- TĖSTINUMAS: Salamiesčio pagr. m-klos folk. a. „**Vijūnytė**“ nuo 2000-ųjų m.
- SUTARTINIŲ EDUKACIJA (sutartinių mokymo projektai 2012, 2013, 2018 m.)(demonstr. ištauka iš filmuko).
- **SUTARJĖLA** Kupiškyje ir kt. Aukštaitijos sutartinių arealo kraštuose – nuo 2007 m. Kupiškyje.
- DVD plokštelė „**Kupiškio krošto sutartinas**“ – 2013 m. Sudarytoja A. Pustovaitienė, dalyviai: folk. a. KUPKĖMIS, VIJŪNYTĖ, ZBITKAI, Alizavos pagr. m-klos sutartinių giedotojos).

DAINOS, PATEIKĖJAI, DAINUOJAMOS TRADICIJOS TĖSĖJAI

- 20 a. pr. Kupiškio krašto liaudies dainas užrašinėjo, tyrinėjo ir publikavo suomių tautosakininkas **A. R. Niemis**, vėliau apie 300 dainų užr. **A. Vireliūnas** (tik tekstai, be melodijų).
- **Seserys M. S. E. Glemžaitės** – liaudies dainų pateikėjos.
- **A. Katelytė Žiūkienė** – 20 a. Kupiškio krašto „Dainų karalienė“ – apie 600 dainų (užr. D. Krištopaitė, įrašyta į tautosakos archyvus 1933–1967 m.)
- Dainų užrašinėtoja – **Jonė Žebrytė** (Puponių krašto dainos).
- Dainų pateikėjai: **U. Baltušienė, K. Jugulienė, A. Sadula, B. Skupienė, E. Aleknienė, K. Janulionienė** ir kt. bei užrašinėtojos **L. ir A. Totorytės**. Rink. „**Jir atskrido sakalalis - Kupiškio krašto dainos**“ sudarytoja **A. Pustovaitienė** – 2010 m.
- Gyvosios dainuojamosios tradicijos tęsėjai – etnografiniai ansambliai, gyvavę 20 a. 2 pus. – **Šimonių, Migonių, Šepetos, Antašavos, Naivių, Virbališkių**. Susikūrė 20 a. pab. folk. a. - **KUPKĖMIS**, susikūrę 21 a. pr. – **VIJŪNYTĖ, JARA** ir **ZBITKAI**.

VESTUVIŲ TRADICIJA

- IŠTAKOS: 1933 m. **KUPIŠKĖNŲ SANOBINAS VESĖLIOS** – O. Siminavičiūtė Glemžienė ir dukra S. Glemžaitė (vaidinimai vyko iki 1941 m.)
- 1966 m. **SENOVINĖS KUPIŠKĖNŲ VESTUVĖS** – P. Mažeikaitė Zulonienė, O. Čepėnaitė Paulauskienė, P. Zulonas, J. Baltušis. (per 3 deš. suvaidinta 672 vaid. Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje) Išl. komp. plokšt. – 1968 m. Kanadoje, Toronte; 1971 m. Vilniuje, 1972 m. – Rygoje. 1970 m. sukurtas video filmas.
- 1999 m. **VEŠĖLIOS ANOJ ŠALY** – folk. a. KUPKĖMIS vad. A. Pustovaitienė, scenarijus – V. Rastenytės Balsienės, režisūra V. Morkūnaitės, dail. A. Kalvelis. 2004 m. sukurtas video filmas; 2012 m. – sukurtas LRT filmas (rež. Z. Kelmickaitė); (per 19 m. suvaidinti 29 spektakliai ar jo ištraukos Lietuvoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Latvijoje, Graikijoje).
- Nematerialaus kultūros paveldo vertybės KUPIŠKĖNŲ VESTUVĖS įrašymas į Nacionalinio paveldo sąrašus - 2017 m.
- 2018 m. **TRĖJOS KUPIŠKĖNŲ VESĖLIOS** – folk. a. KUPKĖMIS vad. ir scenarijus A. Pustovaitienės, režisūra J. Jurėnienės, dailininkė I. Rudzinskienė.
- **VESTUVIŲ TAKO KŪRIMAS** Kupiškio mieste (23 stotelės, pvz. JAUNŲJŲ KARŪNAVOJIMAS, SODO PIRKIMAS, PIRŠLIO KORIMAS ir kt.) iki 2022 m.
- **SIEKIAMYBĖ** – Nematerialaus kultūros paveldo vertybės **KUPIŠKĖNŲ VESTUVĖS** – įrašymas į **UNESCO** (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija) sąrašus.

KALENDORINĖS IR KT. ŠVENTĖS, RENGINIAI

- **Užgavėnių tradicija** – užsidavėjimo vakaronės – robokasai.

„Paskutinis MĖSIEDO roboksas –

Vasario 13 d. 18 val.

*Kupiškio
kultūros centre,
arbatinėje
prie baro*

Kupiškis ir kupiškėnai no pratų...“

**Užsigavėjimo
pavakarojimas**

Vaišinsimės
kupiškėniškom
Užugavėnių patrovom

*Supažindinsime su Kupiškio miesto kūrimosi istorija,
kupiškėnų darbais, verslais, laisvalaikiu - 100 m. tėkmėje*

Romansus dainuos ansambliai:

„Kupkėmis“ (Kupiškis), „Luknė“ (Subačius), „Dainija“ (Kupiškis)

Tango ir valsus šoks –

Senjorų pramoginių šokių klubas „Amrita“ (Kupiškis)

Bilieto kaina 3 Eur
(bilietų kiekis ribotas)

ORGANIZATORIUS



KUPIŠKIO
KULTŪROS
CENTRAS

INFORMACINIAI
RĖMĖJAI:



temainfo.lt







KALENDORINĖS IR KT. ŠVENTĖS, RENGINIAI

- **Vaikų Velykėlės.**
- **Sekminės.**
- Folkloro šventė – sambūris **AISTUVOS RASA.**

AISTUVOS RASA

Rasos švintá

Berželio 26 d. no 17 val.

Unt Žirgokalnio, Pajuodupas kaimi

- 17.00 Vartų apeiga
- 18.00 Kupoliovimas, vainikų pynimas,
roganos būrimas iš žolynų
- 19.00 Opeigos prė KUPOLĖS
- 19.30 Kolno palabinimas
Aukuro ugnės pagorbinimas
- 20.00 Apeiginas vaišės su dainom
- 21.00 Šokiai, žaidimai
- 22.00 SAULALAS palydėjimas
- 22.30 Laužo uždegimas, šokiai, linksmybas
- 23.00 RAMOWE RIKOITO – prūsų neofolkloro
grupas koncertas (Karaliaučius)
- 24.00 UGNĖS MAGIJA
Paparčio žiedo jieškojimas
- 2.00 Mėdžių ir javų lunkymas su dainom
- 3.00 Vainikų plukdymas, vandenio opeigos
- 4.00 SAULALAS sutikimas

Organizatorius
Kupiškio kultūros centro
Etinės kultūros skyrius













KALENDORINĖS IR KT. ŠVENTĖS, RENGINIAI

- **Advento – Kalėdų** renginiai ir programos.
- **KUPOLYTA** – rajoninė pradinių klasių mokinių etninės kultūros ir tarmės šventė – Kupiškio Kupos prad. m-kloje.
- **Pasakotojų konkursai** (suaugusiems).
- **TRAMTATULIS** – vaikų ir moksleivių – lietuvių liaudies kūrybos atlikėjų – konkursas (rajoninis ratas, kasmet nuo 2005 m.)

FOLKLORO IR SENŪJŲ AMATŲ ŠVENTĖ „BALTŲ VIENYBĖS DIENA“

- Nuo 2008-ųjų metų Kupiškio kultūros centro ir etnografijos muziejaus bendrai organizuojama ir švenčiama ant Kupiškio piliakalnio ir jo prieigose per **Rudens Lygiadienį rugsėjo 22 d.** (Sutartinių ratas, Ugnies garbinimo ritualai, Rudens Lygiadienio apeigos, folkloro kolektyvų koncertas, etnografiniai lauko žaidimai, senųjų baltų amatų demonstravimas, karinės stovyklos ir jų programos, žolininkų ir kulinarinio paveldo edukacija, laužų sąšauka ir ugnies žonglierių programos, liaudiška vakaronė). 2017 m. šventė vyko 10-ąjį k. Rugsėjo 21 d. mokslinė konferencija „Mes baltai“, rugsėjo 22 d. Folkloro ir senųjų amatų šventė.



















FOLKLORO ANSAMBLIS IR KLUBAS „KUPKĖMIS“

- Kupiškio kult. centro folk. a. **KUPKĖMIS** – vadovė. A. Pustovaitienė (nuo 1995 m., klubas – nuo 2007 m.)
Etnokultūrinė veikla: Kupiškio kr. liaud. dainos, sutartinės, aukštaitiški šokiai ir žaidimai, parengtos etnokultūrinės programos: „Lėmė būti kareivėliu“, „Rundavonā“, „Pirmoryčiai“, „Gegutyta sodėly kukovo – gimtųjų, krikštynų papročiai“, „Ataskrenda pova, leliumoi – Odvinto-Kalėdų papročiai“, „Kupiškėniškos Užugavos ir Gavāno vorymas“, „Kupiškėnų Sekminas“, „Kas tave šaukia, Žalia Vare, - Vėlinių-Ilgių papročiai“, „Kupos kiemi – paukštlakis“, „Kupiškio krošto sutartinės“, „Starkaus gryčioj prėš pot Odvintų“, „Apė laumas ir Parkūnų“ vestuvių tradicijos taša (etn. vaidinimai - „Vesėlios anoj šaly“ ir „Trėjos kupiškėnų vesėlios“ bei edukacija), kalendorinės šventės, skudučių sutartinės, tarmės puoselėjimas ir sklaida, romansai. Surengta arti 600 koncertų ir kt. renginių Lietuvoje ir užsienyje: Latvijoje, Graikijoje, Portugalijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Norvegijoje, Ukrainoje, Bulgarijoje. Folkl. ir senųjų amatų šv. „**Baltų vienybės diena**“ ir Folkloro šventės-sambūrio „**Aistuvos Rasa**“ iniciatorius, pastovus organizatorius ir dalyvis. Pastoviai rengia Adventines programas. Auštaitijos sutartinių šventės „**Sutarjėla**“ sumanytojas, pastovus dalyvis. Folk. klubas „Kupkėmis“ rašo projektus LKT, gauna finansavimą etnokultūriniam renginiams. 2017 m. klubas parengė paraišką LNKČ dėl krašto NKČ vertybės „**Kupiškėnų vestuvės**“ ir ši vertybė buvo įrašyta į Nacionalinio paveldo sąrašus. **Lietuvos Respublikinių Dainų Švenčių dalyvis: 1998, 2003, 2007, 2009, 2014, 2018 m; Tarptaut. folk. fest. „Baltica“, „Parbėg laivelis, „Saulės žiedas“, Kaišiadorių, „Lingaudala“** ir kt. dalyvis. 2010 m. folk. ans. „Kupkėmis“ apdovanotas šalies aukščiausiu nacionaliniu apdovanojimu „**Aukso paukštė**“. Pastaruoju metu kolektyve ypatingas dėmesys skiriamas sutartinėms ir kupiškėniškų vestuvių tradicijos puoselėjimui bei sklaidai.

FOLKLORO IR LIAUDIŠKOS MUZIKOS KOLEKTYVAI

- Salamiesčio pagr. m-klos folkl. ans. **VIJŪNYTĖ** vadovė A. Pustovaitienė (nuo 2000 m.). Etnokultūrinė veikla: Kupiškio kr. liaudies dainos ir sutartinės, aukštaitiški šokiai ir rateliai, etnogr. lauko žaidimai, tarmiška tautosaka, instrumentinės sutartinės – skudučių, ragų, daudyčių. Resp. Konkurso **TRAMTATULIS** laureatai, skudutininkai: 2005 m., 2009 m. Ragininkai - 2013 m. daudytininkai – 2017 m. Parengtos etnografinės programos: „Rugiapjūtas pabaigtuvas“, „Mūsų Salomėstis“, „Likalaukių kotās, Sypsalas vaiduokliai, Dijokalnio roganos“, „Pyvasos milžinų takais“. Tarpt. folk. fest.-konkurso „**Zviniat cimbold i harmony**“ (Postavai, Baltarusija)- laureatai, 2005 m. Vaikų ir jaunimo folk. fest. „**Zalvynė**“ (Zarasai) pastovus dalyvis (nuo 2005 m.) Surengta virš 200 koncertų Lietuvoje, taip pat koncertavo tarpt. folkl. festivaliuose: Ukrainoje, Bulgarijoje, Latvijoje. **Respublikinių Lietuvos Dainų Švenčių dalyvis: 2007, 2009, 2014, 2018 m.**

FOLKLORO IR LIAUDIŠKOS MUZIKOS KOLEKTYVAI - 1

- Adomynės folk. ans. **JARA** – vadovės R. Lapienienė ir V. Mališauskienė (nuo 2003 m.) Etnokultūrinė veikla: Adomynės krašto ir kupiškėniškos liaudies dainos, rateliai ir žaidimai, tarmiška tautosaka, aukštaitiški šokiai. Parengtos programos: „Šienapjūties dainos“, „Linų kelias“, „Kančių ir netekčių metai - partizanai“, „Mūsų laimė – mūsų laisvė“. Surengta virš 300 koncertų Adomynėje ir Lietuvoje, koncertavo Latvijoje. **Respublikinių Lietuvos Dainų švenčių dalyvis: 2007, 2014, 2018 m.**

FOLKLORO IR LIAUDIŠKOS MUZIKOS KOLEKTYVAI - 2

- Kupiškio P. Matulionio progimnazijos folk. a. **ZBITKAI** vadovė D. Palionienė (nuo 2012 m.) Etnokultūrinė veikla: Kupiškio krašto liaud. dainos ir sutartinės, aukštaitiški šokiai ir rateliai, instrumentinės sutartinės: lumzdelių, skudučių, tarmiška tautosaka. Vaikų ir jaunimo folk. fest. „Zalvynė-2016“ dalyvis. Lietuvos Šimtmečio Dainų Šventės „Vardan tos...“ dalyvis (2018 m.).
- Kupiškio kult. centro liaudiškos muzikos kapela **KUPIŠKIO KROŠTO MUZIKONTAI** vadovė A. Pustovaitienė (nuo 2016 m.) Kupiškio krašto ir aukštaitiška liaudies instrumentinė kūryba. Liaudiškos muzikos „Eržvilko bandonija“ 40-mečio paminėjimo šventės dalyvis (2016 m.) Lietuvos Šimtmečio Dainų Šventės „Vardan tos...“ dalyvis (2018 m.). Išleista kompakt. CD plokštelė „Kupiškio krošto muzikantai“.
- Kupiškio kult. centro folkloro ir paveldosaugos kolektyvas **JAUNIMO RAMUVA** vadovė D. Palionienė, kuratorė A. Pustovaitienė (nuo 2016 m.) Etnokultūrinė veikla: giedamos ir instrumentinės (lumzdelių,) sutartinės, kalendorinės programos, krašto materialaus kultūros paveldo puoselėjimas ir sklaida – ekspedicinė veikla. Auštaitijos sutartinių šventės „Sutarjėla“ Dubingiuose dalyvis (2017 m.) Lietuvos Šimtmečio Dainų Šventės „Vardan tos...“ dalyvis (2018 m.).

MATERIALAUS–NEKILNOJAMOJO BEI DVASINIO KRAŠTO PAVELDO ĮPRASMINIMAS

- Edukacinė veikla, siekiant išsaugoti ir skleisti krašto archeologines ir mitologines vertybes (ant piliakalnių ir mitologinių kalnų, alkakalnių bei Alko salų: talkų organizavimas, mitologinės vertybės - alkakalnio įteisinimas (**Zasinyčių kalnas vad. Dijokalniu**), ekspedicinė veikla (visi rajono piliakalniai, mitologiniai kalnai bei akmenys, Alkų salos, medžiai – botaniniai gamtos paveldo objektai), šeimos apeigų atkūrimas (**Dijokalnis** – mergaičių įvesdinimo apeigos), mitologinių bei kalendorinių švenčių šventimas (**Kupiškio piliakalnis, Žirgokalnis**)).

















-
- Knygos „**Kupiškio krašto archeologinės ir mitologinės vertybės**“ rengimas, sudarymas ir leidyba.



KUPIŠKIO RAJONO ETNINĖS KULTŪROS PLĖTROS TARYBA

- **SUSIKŪRĖ - 2007 m.** Nariai: kultūros darbuotojai, kultūros ir švietimo įstaigų vadovai, mokytojai, savivaldybės atstovai. Pirmininkavo (-auja): A. Pustovaitienė – 2007-2009 m., K. Varnauskaitė Jokimienė – 2010-2012 m., R. Kežienė – 2013-2015 m., A. Pustovaitienė – 2016-2018 m. (taryboje 15 žm.)
- **TIKSLAS:** remiantis Etninės kultūros plėtros valstybine programa, sudaryti teisinės ir finansinės sąlygas kaupti, saugoti, tyrinėti, restauruoti, publikuoti ir populiarinti Kupiškio krašto dvasinį ir materialinį paveldą, sukurti perimamumo ir tęstinumo sąlygas.
- **BENDRI DARBAI:** „Tramtatulio“ konkursai; Folkloro ir senųjų amatų šventė „Baltų vienybės diena“; Užgavėnių tradicija; Vaikų Velykėlės; „Kupolyta“; Advento-Kalėdų renginiai; Dijokalnio talkos ir kt. Per ataskaitinius-metinius susirinkimus pagerbiame ir apdovanojame labiausiai etninei kultūrai nusipelnčius rajono žmones (tautosakos pateikėjus, kulinarinio paveldo puoselėtojus, amatininkus ir tautodailininkus, ilgamečius folkloro ansamblių dalyvius, liaudies muzikantus ir kt.)